

Uređuje: Kristijan Kovač

U novoj rubrici "Osvježimo znanje" ukratko ćemo vas podsjećati na osnovne pojmove, koncepte i činjenice iz kemije i kemijskog inženjerstva. Rubriku otvaramo prikazom osnova granulometrijske analize.

Granulometrijska analiza I. Veličina čestica

|| K. Kovač*

Rezovac, Pešta 6
33 000 Virovitica

ČESTICA

Oblik, forma (*shape, form*)

Kvalitativan opis odnosa među trima dimenzijama čestice: ekvidimenzionalni, pločasti, štapičasti...

Sferičnost (*sphericity*)

Mjera za odstupanje oblika čestice od sfere.

sferičnost = $\frac{\text{oplošje kugle obujma jednakog obujmu čestice}}{\text{površina čestice}}$

$$\psi = \frac{A_s}{A_p}$$

sferičnost

Zaobljenost (*roundness*)

Zakrivljenost bridova i uglova čestice

zaobljenost

Simboli

x, d – veličina čestice, promjer sfere – particle size, diameter of a sphere	V – volumen – volume
A – ploština (površina) – surface area	ρ – gustoća – density
N – broj čestica – number of particles	Ψ – sferičnost – sphericity
n – broj veličinskih razreda – number of size classes	p – čestica – particle
r – polumjer – radius	s – kugla – sphere
X – brojnosni udjel čestica veličinskog razreda – frequency of occurrence of particles in size class	

VELIČINA ČESTICE

Veličina čestice obično se izražava samo jednom veličinom, promjerom, neovisno o stvarnom obliku čestice, a navedeni promjeri jednaki su samo u slučaju da je čestica potpuno sferična.

a) **volumni promjer** (x_v)
volume diameter

Promjer kugle volumena jednakog volumenu čestice.

$$V_s = V_p \quad x_v = \sqrt[3]{\frac{6}{\pi} V_p}$$

b) **površinski promjer** (x_A)
surface diameter

Promjer kugle oplošja jednakog površini čestice.

$$A_s = A_p \quad x_A = \sqrt{\frac{A_p}{\pi}}$$

c) **maseni promjer** (x_m)
mass diameter

Promjer kugle mase jednake masi čestice (ako se razlikuju gustoće čestice i materijala od kojeg je načinjena ekvivalentna sfera).

$$m_s = m_p \quad V_s \rho_s = V_p \rho_p \quad x_m = \sqrt[3]{\frac{6}{\pi} \frac{V_p \rho_p}{\rho_s}}$$

* Kristijan Kovač, dipl. ing.
e-pošta: kkovac@chem.pmf.hr

d) Stokesov promjer (x_{St})*Stokes diameter*

Promjer kugle koja u fluidu viskoznosti μ pada brzinom kojom pada čestica (v) uz uvjet da vrijedi Stokesov zakon.

$$x_{St} = \sqrt{18 \frac{v \mu_{fluid}}{\rho_p - \rho_{fluid}}}$$

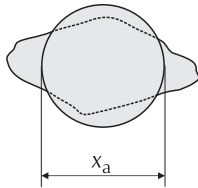
e) Sauterov promjer (x_{Sauter})*Sauter diameter*

Promjer kugle omjera volumena i oplošja jednakog omjeru volumena i površine čestice.

$$\frac{V_s}{A_s} = \frac{V_p}{A_p} \quad x_{Sauter} = \frac{x_V^3}{x_A^2} = 6 \frac{V_p}{A_p}$$

f) promjer projicirane površine (x_a)*projected area diameter*

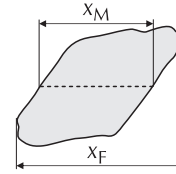
Promjer kruga površine jednake površini projicirane slike čestice koja leži u najstabilnijem položaju.

g) Martinov promjer (x_M)*Martin diameter*

Duljina sekante paralelne sa smjerom mjerenja koja projiciranu sliku slučajno orijentirane čestice dijeli na dva dijela jednake površine.

h) Feretov promjer (x_F)*Feret diameter*

Udaljenost među paralelnim tangentama, okomitim na smjer mjerenja, na projiciranu sliku slučajno orijentirane čestice.

i) duljina (l)*length*

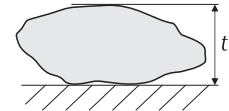
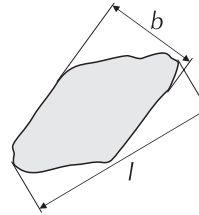
Najveći Feretov promjer.

j) širina (b)*breadth*

Najmanji Feretov promjer.

k) debljina (t)*thickness*

Visina čestice koja leži u najstabilnijem položaju.

l) promjer sita (x_{sieve})*sieve diameter*

Najmanji promjer otvora sita kroz koji prolazi čestica pod određenim uvjetima prosijavanja.

PROSJEČNA VELIČINA ČESTICA

Prosječni promjer čestica (*mean diameter*)

$$\bar{x}_{p,q} = \left(\frac{\sum_{i=1}^N x_i^p}{\sum_{i=1}^N x_i^q} \right)^{\frac{1}{p-q}}$$

za sve čestice 1...N
q – definira fizičku veličinu koja određuje distribuciju

$$\bar{x}_{p,q} = \left(\frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i^p}{\sum_{i=1}^n X_i x_i^q} \right)^{\frac{1}{p-q}}$$

za sve veličinske razrede 1...n

a) prosječni promjer ($\bar{x}_{1,0}$)*number mean diameter*

$$\bar{x}_{1,0} = \frac{\sum_{i=1}^N x_i}{N} \quad \bar{x}_{1,0} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i}{\sum_{i=1}^n X_i}$$

b) prosječni površinski promjer ($\bar{x}_{2,0}$)*surface area mean diameter*

$$\bar{x}_{2,0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^N x_i^2}{N}} \quad \bar{x}_{2,0} = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i^2}{\sum_{i=1}^n X_i}}$$

c) prosječni volumni (maseni) promjer ($\bar{x}_{3,0}$)*volume (or mass) mean diameter*

$$\bar{x}_{3,0} = \sqrt[3]{\frac{\sum_{i=1}^N x_i^3}{N}} \quad \bar{x}_{3,0} = \sqrt[3]{\frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i^3}{\sum_{i=1}^n X_i}}$$

d) Sauterov prosječni promjer ($\bar{x}_{3,2}$)*Sauter mean diameter*

$$\bar{x}_{3,2} = \frac{\sum_{i=1}^N x_i^3}{\sum_{i=1}^N x_i^2} \quad \bar{x}_{3,2} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i^3}{\sum_{i=1}^n X_i x_i^2}$$

e) De Brouckereov prosječni promjer ($\bar{x}_{4,3}$)*De Brouckere mean diameter*

$$\bar{x}_{4,3} = \frac{\sum_{i=1}^N x_i^4}{\sum_{i=1}^N x_i^3} \quad \bar{x}_{4,3} = \frac{\sum_{i=1}^n X_i x_i^4}{\sum_{i=1}^n X_i x_i^3}$$

T. Allen, Particle Size Measurement. 4. izd., Chapman and Hall, London, 1990.

M. Hraste, Funkcije raspodjele veličina čestica: Izbor i uspješnost primjene, Kem. Ind. 41 (2) (1992) 49-53.

H. G. Merkus, Particle Size Measurements. Fundamentals, Practice, Quality. Springer Science+Business Media, 2009.

D. Ocepek, Klasiranje. Tehnička enciklopedija 7 Ke-Međ, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1980.

A. Rawle, Basic Principles of Particle Size Analysis. Malvern Instruments Limited, Malvern.